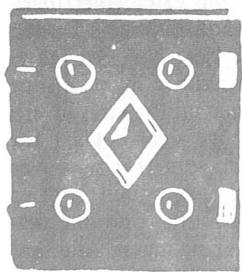

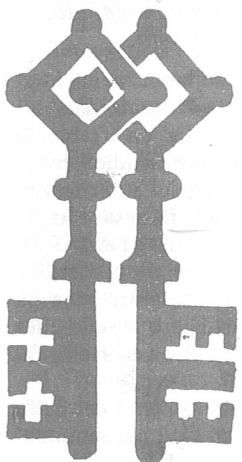
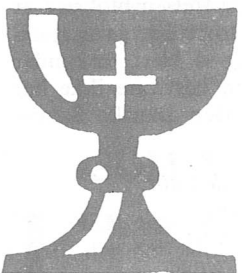
RE-FORMATIO

MEDDELELSER OM KIRKELIG FORNYELSE

5/1984

KRISTI HIMMELFARTS BETYDNING

DA den franske fæstning St. Quentin for 350 år siden blev belejret af spanierne, og forsvarerne led frygteligt af sult og sygdomme, skød belejrerne pile ind i fæstningen med breve, hvori de opfordredes til at overgive sig. Da kommandanten, den tapre admiral Coligny, fik det at se, tog han et stykke pergament, hvorpå han skrev ordene: »Regem habemus!» – d.v.s.: »Vi har en konge!» Så fæstede han pergamentet til et spyd, som han derefter slyngede ind i fjendens lejr. Han mente: Når vi har en konge, vil vi ikke give op!

Den flok apostle, som Jesus hin dag viste sig for, medens de var ved at spise, var en flok, som faktisk havde givet op, fordi de troede, at deres herre og konge var død. Derfor sad de endnu sammen bag lukkede døre, resignerende og passive, og søgte at hjælpe hinanden med at affinde sig med, at Jesus nu var endegyldig fortid. For dét måtte selvsagt få konsekvenser.

Når Jesus var død, så var hans ord noget, som blot angik dem, og som kun de behøvede at beskæftige sig med. Når Jesus var død, så måtte de nu forsøge at leve deres liv i minderne, tilbagetrukket fra andre mennesker. De ville jo alligevel ikke kunne forstå, hvad han havde været for dem. Når Jesus var død, angik alle de andre mennesker dem i grunden ikke, så var de i deres gode ret til at leve helt for sig selv.

Men Jesus var ikke død, men levede! Og når Jesus levede, når den opstandne stod midt i stuen, lyslevende for øjnene af dem, så fortjente de, at han bebrejdede dem deres vantro og hårdhjertethed, deres resignation og sløve passivitet. Så var værelset bag lukkede døre ikke stedet, hvor Jesus skulle finde sine disciple. Så lignede det ikke noget, at de bare levede i minderne om det forbigangne. Så var det aldeles forkasteligt, at de sad ledige med hænderne i skødet – uden tanke for deres medmennesker.

Når Jesus levede og umiddelbart efter dette møde med sine apostle ville fare til himmels for at indtage sædet ved

Gud Faders højre hånd som kongen i Guds rige, med al magt i himmel og på jord, — så var der et arbejde at udføre for dem, arbejde og atter arbejde! Et vældigt arbejde for Guds riges udbredelse! Så var det vigtigste ikke dem selv, men alle de andre, de mange, som aldrig havde hørt om frelsen i Jesus Kristus. Så var der ingen tid at spille! Kongens ærinde havde hast!

Derfor lød også øjeblikkeligt — efter bebrejdelsen — kongens befaling til dem, som rev dem ud af deres selvopgivelse og passivitet og satte dem i arbejde: »Gå ud i al verden og forkynd evangeliet for al skabningen». Hele verden vil Kristus altså ved evangeliets forkyndelse drage ind under sit kongelige scepter. Hans mål er, at salighedens ord skal vandre til jorderigser, »så ingen menneskefod har rørt — pletten, hvor ikke dets røst blev hørt!»

Vi ved, at apostlene, de første disciple, var lydige mod deres himmelfarende konges befaling. Udtrykkeligt siges det, at de gik ud og prædikede alle vegne. Selvfølgelig nåede de ikke ud i den hele verden. Men de nåede dog at bringe frelsens ord ud til hele den dakedte verden i det første kristne slægtled.

Men der står dog stadig et stort arbejde tilbage, inden det kan siges, at der ikke er den plet, hvor ikke evangeliets røst er blevet hørt. Derfor går befalingen nu videre til os, dette slægtled af kristne: »Gå ud i al verden og forkynd evangeliet for al skabningen!» Vil vi så være lydige, så vi gør, hvad vi kan, for at evangeliet kan nå ud, selv til de fjerneste afkroge af verden, enten ved, at vi selv drager ud som missionærer, hvis vi får kaldet til det eller ved at støtte missionens arbejde med vore forbønner og vort offer? Det vil vi dog vel, så sandt vi ved, at vi har en konge, som lever og regerer evindeligt! Når Jesus lever og virker, så kan vi ikke beholde det glade budskab for os selv og isolere os sammen med vore medkristne og bare tænke på vore egne sjæles frelse — ikke uden at vor himmelfarne konge må rette drøje bebrejdelser imod os på

grund af vor ulydighed!

Og hvad kommer der så ud af det, når vi på vor konges befaling søger at vinde mennesker »ved evangeliets milde røst», det eneste middel, som er os givet til rigets udbredelse? Vil så den hele verden bøje knæ for vor frelser? Nej, det må vi ikke vente, og det er aldrig lovet os. For evangeliets tilbud må modtages ved tro og dåb. Som vor konge siger det lige før sin himmelfart: »Den, som tror og bliver døbt, skal blive frelst; men den, som er vantro, skal blive fordømt». Den himmelfarne konge påtvinger sig ingen. Alle skal have frelsen tilbudt ved evangeliet; men om mennesker også tager imod, bliver deres eget personlige ansvar.

Det er vigtigt at understrege, at frelsen, som tilbydes i evangeliet, må modtages ved tro og dåb — begge dele i uopløselig forening.

Det er helt forkert at mene, at et menneske kan tilegne sig frelsen blot ved at lade sig døbe. Kun troen har gavn af dåben. Som Grundtvig så klart forkynder det i en salme, som desværre ikke har fundet optagelse i Den Danske Salmebog:

*»I dåben lukkes op den dør,
som låset var så længe,
til paradiset, og ingen før
sig kunne dér indtrænge;
men troen, det er ganske vist,
den komme først, den komme sidst,
kun den har gavn af dåben».*

Men det er lige så forfæjlet at mene, at et menneske kan frelses uden dåb, når blot det tror. Der er virkelig en frelsende kraft i dåbens bad. Det er midlet, hvorved Kristus skænker os del i sin frelses gave. Derfor hedder det da også udtrykkeligt i den hellige skrift (Titus 3,5): »Han frelst os, ikke for de retfærdige gerningers skyld, vi havde gjort, men på grund af sin barmhjertighed, — ved badet til genfødsel og fornyelse ved Helligånden».

Også her gælder det — som i det hellige ægteskab — at hvad Gud har sammen-

føjet, må mennesker ikke adskille! At skille tro og dåb ad, enten man siger: kun dåb — eller: kun tro — er eet og det samme som at skille mennesker fra frelsen, — som Grundtvig også siger så klart i sidste vers af nævnte salme:

*»Så springer salighedens håb,
fribåret og lysojet,
ud af Vorherres tro og dåb,
som han har sammenføjet,
af vand og ånd er nådens bad,
vil mennesker dem skille ad,
de skille sig ved livet!»*

Men når vi er tro i forkyndelsen af frelsens gave — og også sandfærdigt forkynder mennesker, at frelsen må modtages ved tro og dåb, da er der givet os en vældig forjættelse i vort arbejde på Jesu rigssag: »Og Herren virkede med og stadfæstede ordet ved de tegn, som fulgte med!»

Tænk sig, om de ord ikke havde stået, eller at himmelfarten havde betydet, at

Kristus endegyldigt havde forladt os, — da havde den opgave, han efterlod os, været ganske håbløs. Men nu er den det ikke; for Herren er selv med i arbejdet og virker med og stadfæster det ved medfølgende tegn. Når blot vi er lydige imod befalingen om at bringe budskabet om frelsen ud til alle mennesker, så tager Kristus, vor himmelfarne konge, ansvaret for, hvad der skal komme ud af vort arbejde. Om der kommer meget eller lidt ud af det, skal vi ikke bekymre os for. Det er ikke vor sag! Vor sag er alene: utrætteligt at forkynde og vidne om frelsen. Men så meget skal vi dog — til vor opmuntring — vide: Det skal ikke være forgæves!

Amen.

Povl Dahl

(Prædiken ved FKF's landskonvent i Sct. Johannes kirke, Århus, den 1. juni 1984 over Markus 16,14-20.)

SOM HAR TALT VED PROFETERNE

I DEN nikænske trosbekendelse hedder det: »Jeg tror på Helligånden ..., som har talt ved profeterne».

Her menes ikke blot de klassiske profeter fra Det gamle Testamente, men også profeterne i den unge kristne kirke. Dem tænker vi måske ikke så meget på, men de spillede en afgørende rolle i den første tid.

I Ef. 2,20 siger Paulus, at kirken er opbygget »på apostlenes og profeternes grundvold». Denne sammenstilling viser for det første, at her er tale om profeter på apostlenes tid og ikke GT's profeter, men også, at apostle og profeter er sideordnede, når kirken skal have en solid grundvold.

I Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament fylder artiklen om profeterne 82 sider, hvoraf dog profeter i NT

»kun» fylder 34 store tætttrykte sider. Her nævnes, at ordet profet findes 144 gange i NT!

Skal vi blive i Efeserbrevet, så møder vi i 3,5 dem igen sammen med apostlene: Der er en guddommelig hemmelighed, som har været skjult for de tidligere slægter, »således som den nu ved Anden er blevet åbenbaret for hans hellige apostle og profeter, nemlig den hemmelighed, at hedningerne er medarvinger, medindlemmede i legemet og meddelagere i forjættelsen». Det vil altså sige, at når hedningerne — og dertil hører vi jo også — ved, at frelsen også gælder dem, så er det noget nyt, som kun under store kampe trængte sig frem: Selv for de urene hedningehunde var der frelse. Dette skete, ved at Helligånden åbenbarede denne hemmelighed gennem hellige

apostle og profeter.

De var Guds talerør, Guds højtalere. De var ikke prædikanter, men »Helligånden har talt ved profeterne«. Her kunne Gud sætte sig umiddelbart i forbindelse med mennesker. Derfor var de hellige. De stod på en særlig måde i direkte tjeneste hos Gud og kunne åbenbare Guds frelseshemmeligheder.

I Ef. 4,11 står der om Kristus, at han efter sin himmelfart »gav nogle som apostle, andre som profeter, andre som evangelister, andre som hyrder og lærere«. Det er det firfoldige præsteembede, vi her møder, Kristi himmelske gave til menigheden. Her nævnes en anden opgave, ikke blot at oplyse om frelsens hemmeligheder, men »at gøre de hellige fuldt beredt til deres tjenestegerning, at opbygge Kristi legeme«. De skal gøre, at Kristi legeme, kirken, vokser i kærlighed og kraft, indtil vi kan rumme Kristi fylde. Profeterne er Åndens redskaber til at skabe en moden menighed, der også kan stå vildfarelser imod.

Det er en opfyldelse af Jesu ord skærtorsdag i nadversalen Johs. 16,12: »Jeg har endnu meget at sige jer, men I kan ikke bære det nu. Men når han, Sandhedens Ånd, kommer, skal han vejlede jer til hele sandheden; thi han skal ikke tale af sig selv, men alt, hvad han hører, skal han tale«. Tænk, hvis vi ikke havde haft profeterne, men været overladt til menneskers tanker og meninger. Så havde vi aldrig fundet frem til sandheden!

Hvor vigtig den profetiske nådegave (charisma) er, ser vi af 1. Kor. 14,1: »Stræb efter de åndelige gaver, især efter at tale profetisk. Den, der taler profetisk, taler mennesker til opbyggelse, formaning og trøst. Den, der taler profetisk, opbygger en menighed. Jeg ville ønske, at I alle talte profetisk. Den profetiske tale er ikke for de vantro, men for de troende. Hvis alle taler profetisk, og der kommer en vantro eller udenforstående ind, så bliver der talt til hans samvittighed af alle, han ser sig afsløret af alle, hans hjertes skjulte tanker bliver åbenba-

re, og så vil han falde på sit ansigt og tilbede Gud og vidne, at Gud virkelig er iblandt jer».

Mon ikke Paulus i dag vil sige til vor svage, forvirrede, splittede, trosfattige danske kirke: Jeg ville ønske, at I alle talte profetisk. Det er vel det eneste, der kan redde vor arme kirke. Den skal ikke bygges op nedefra, fra folket, men ovenfra gennem de åndelige nådegaver. Skal vi følge Paulus og stræbe efter at tale profetisk, så kræves der først, at vi ser vor fattigdom, og så, at vi inderligt beder Gud forbarme sig over os. Kun sådan kan den blive levende igen. Men det kræver også troslydighed. Vil vi gøre, hvad Gud siger til os, også når det bliver en irettesættelse? Pas på formaning i 1. Tess. 5,19: »Udsluk ikke Ånden, ringeagt ikke profetisk tale».

Men profeter skal ikke blot kalde til lydighed, de skal selv være under den himmelske kommando. Profeterne er nok åndsfulde mennesker, men de er ikke ekstatiske. Vi kan fortsætte i 1. Kor. 14,32: »Profeters ånder er jo profeter lydige; thi Gud er ikke forvirringens, men fredens Gud».

Det er især ved gudstjenesten, at profetien finder sted. (Hvad sker der, hvis Gud gør det samme under ved vore gudstjenester i dag?) To eller tre profeter skal tale, for at alle kan blive belærte og alle formanede. Det gælder kun mændene, men kvinderne må være så lydige mod Gud, at selv om de får en profetisk åbenbaring, så skal de tie, thi det tilstedes dem ikke at tale, men de skal underordne sig, som Guds lov siger, for det er ikke sømmeligt, at en kvinde »optræder« ved en gudstjeneste. Det kan dog enhver, der har en åndelig gave, forstå, at dette er et påbud fra Herren.

Ganske vist kunne kvinder profetere. Acta 21,9: »Filip havde fire ugifte døtre med profetisk gave«. Men de benævnes aldrig profetinder. De havde ikke et kirkeligt embede, men virkede mere i det stille, i hjemmet.

En profet bliver man jo ikke, fordi

man selv vil det, eller fordi det stemmer med ens meninger: »Hvorfor skal kvinder ikke kunne profetere offentligt?« men alene, som Kristus vil det. Det hebraiske ord for profet: nabi, betyder vist: den, der er kaldet. Profetens kaldelse betyder også alt for GT's profeter. — Og som sagt: profeterne er ikke prædikanter!

Og så ender det store kapitel om profeterne med ordet: »Altså, brødre, stræb efter at tale profetisk. Men lad alt ske sømmeligt og med orden».

Men profeternes opgave var ikke blot at være åbenbaringskanal for Kristi frelseshemmeligheder. De kunne også bruges til, at Kristus kunne kalde dem til tjeneste, som han havde udvalgt sig:

Acta 13,1: »I den kirke, som fandtes i Antiokia, var der profeter og lærere: der var Barnabas og Simeon og Lukius fra Kyrene, der var Manaen og Saulus«. Hvem der havde profetiske gaver, og hvem der var lærere står der ikke, men Paulus var i hvert fald blandt profeterne. »Medens de nu holdt liturgi, sagde Helligånden: »Udtag mig Barnabas og Saulus til den gerning, jeg har kaldet dem til«. Gennem profeti kaldes Paulus og Barnabas til apostelgerning. De udsendes og drager ud på den første missionsrejse.

Efter apostelmødet i Jerusalem møder vi atter profeter i Antiokia: »Og Judas og Silas, som selv var profeter, opmuntrede brødrene med mange ord og styrkede dem« (Acta 15,32). Judas ved vi intet om, men Silas, som ledsager Paulus, er medforfatter til nogle af hans breve, og også med til 1. Pet. Vi kender ham der under navnet Silvanus. Profeterne var også, Helligåndens redskaber, når Guds Ånd skulle »forkynde jer det, der kommer« (Johs. 16, 13). Igen skal vi til Antiokia, Lukas' yndlingsby: »I de dage kom der nogle profeter fra Jerusalem ned til Antiokia. Og en af dem, ved navn Agabus, stod op og tilkendegav ved Ånden, at der skulle komme en stor hungersnød over hele verden (den kom også under Klaudius' regering)«, d.v.s. år 44 (Ap. Gern. 11,27). Det er vist det, vi især for-

står ved profetisme: en spådom om fremtiden. Det er dog ikke alt, hvad en profet forkynnder, og når det sker, som f.eks. her i Antiokia, er det ikke for at tilfredsstille vor nysgerrighed om den skjulte fremtid, men for at mennesker i tide kan forberede sig: »Da vedtog disciplene, at de, alt efter som enhver havde råd, skulle sende noget til brødrene, som boede i Jødeland».

Mon det er den samme profet, vi hører om i Ap. Gern. 21,10: »Medens vi nu opholdt os i Kæsarea, kom der en profet ved navn Agabus fra Judæa. Han kom til os og tog Paulus' bælte og bandt sine egne fødder og hænder dermed og sagde: »Dette siger Helligånden: Den mand, som ejer dette bælte, skal jøderne binde således i Jerusalem og overgive i hedninger-nes hænder».

Derfor kan Paulus også opmuntre sin unge ven Timoteus ved at henvise til hans ordination, og hvad der skete der: »Forsøm ikke at bruge den nådegave (charisma), du har, den, der blev givet dig ved profeti og ved håndspålgelse af præsteskabet« (1. Tim. 4,14). Dengang blev præsterne ikke valgt af et menighedsråd; det var ikke fårene, der valgte deres hyrde; der var intet demokrati, men Gud greb selv ind ved profeter og valgte, hvem han ville. Det savner vor invalide kirke, som hverken har apostle eller profeter!

Og dog er det, som om profetiens nådegave er ved at blive givet os tilbage, ikke endnu som et fast embede, men Gud åbenbarer sig for mennesker, giver sine synere til enkelte mennesker, »tilfældigt« udvalgte. Gud har jo lovet, at »den Herre Herren gør intet uden at have åbenbaret sin hemmelighed for sine tjenere, profeterne. Løven brøler, hvo frygter da ej? Den Herre Herren taler, hvo profeterer da ej?« (Amos 3,7). Her gælder ordet fra 2. Pet. 1,21: »Drevet af Helligånden udtalte mennesker, hvad de fik fra Gud«. Læs f.eks. Poul Hoffmann: Syner og seere fra 1973.

Hvert ord, vi har sagt om profetismen

i NT. har aktuel betydning og svarer til, hvad vi oplever i dag. Nu er verdens tid ved at være forbi, kredsløbet er slut, og vi er tilbage ved begyndelsen, ved kirken i den apostoliske tidsalder.

Jeg vil blot her minde om bogen med det vældige perspektiv: Steve Lightle og Eberhard Mühlhan: »Exodus II, jødernes udfrielse af Rusland», som skildrer, hvordan Gud har givet en række mennesker, uafhængige af hinanden, i Finland, Sverige, Danmark, Tyskland og Holland åbenbaringer om, at Gud vil udfri jøderne fra Rusland og føre dem til Jerusalem.

I denne forbindelse kan også nævnes, at nu står løvhyttefesten for døren (11.-18. september), hvor store skarer af kristne går op til Jerusalem sammen med jøderne for at opfylde profetien i Sakarias 14,16: »Men alle de, der bliver tilbage af alle folkene, som kommer imod Jerusalem, skal år efter år drage derop for at tilbede Kongen, Hærskarernes Herre og fejre løvhyttefest». Det er i år, som om Gud særlig har forberedt det ved syner, så der er en særlig forventning.

Men denne bog kan også hjælpe os med et bestemt spørgsmål, som sikkert mange sidder med: Hvordan kan vi kende den falske profet fra den sande? Vi har jo f.eks. oplevet profeten Lone i Ålholm, som begyndte i Ånd, men endte i kød; det viser måske lidt om, hvorfor Paulus er bange for kvindelige profeter. Men ingen havde åndelig myndighed til at standse hende.

De første kristne havde det bedre. De

havde apostlene til at sætte tingene på plads. Den charismatiske bevægelse ligner en lille dreng, som har startet sin fars bil, men ikke kan nå bremserne og ikke kan styre. Det må gå galt. Vi er for små dertil.

Og dog er vi ikke helt hjælpeløse. Tyskeren Mühlhan fik ordre til at hjælpe Lightle med bogen om Exodus. Han var meget skeptisk, men det, der vandt ham, var, at profeterne byggede på ord fra Skriften: »Den samme Helligånd, som inspirerede Bibelen, taler også til mennesker. Han vil aldrig modsige sig selv ved at sige noget, som ikke stemmer overens med, hvad der allerede er blevet åbenbart i Bibelen. Hvis vi hører en eller anden form for profeti, så skal den være i overensstemmelse med bibelske tankemønstre og må kunne påvises i Bibelen».

Derfor siger Peter (1. Pet. 4,11): »Taler nogen, skal han tale som Guds ord», og dette udtryk betyder: tale som ordet i De hellige Skrifter (Acta 7,38), i Bibelen.

Når Paulus i Rom. 11,25 vil fortælle læserne om denne hemmelighed, at hele Israel skal frelses, så påberåber han sig ikke sin apostolske myndighed, men han må med et skriftbevis gøre det klart, at den profeti, han har fået til afsløring af Guds hemmelighed, hviler på Skriftens tale. Og så følger et ord fra Esaj. 59,20.

Så siger da Gud til os i dag, som det også lød dengang: »Udsluk ikke Ånden, ringeagt ikke profetisk tale» (1. Tess. 5, 19).

Tage Lunn

GRUNDTVIG OG JOMFRU MARIA

KÆRNEPUNKTET i det grundtvigske er Grundtvigs »mageløse opdagelse» om trosordet af Vor Herres egen mund, talt i de 40 dage.

Dette er grundlaget for den kirkelige anskuelse, og grundtvigsk er derfor kun

den, der fastholder Grundtvigs tanker herom.

Trosordet skal altid lyde til den enkelte personligt, som det altid har lydt. Ellers oprettes ingen pagt, og så sker der ingen genfødsel i dåben.

Med Grundtvigs opfattelse af trosordet er det klart, at også trosledene »undfanget ved Helligånden» og »født af jomfru Maria» er trossandhed. Til salighed.

Grundtvig kunne nok afvise ordene »undfanget» og »jomfru» som tyske ord og i stedet sige »avlet» og »Maria-Mø», men det var kun ordene – og ikke indholdet – han dermed ændrede.

Grundtvigs store tillid til bibelord – som uundværlige lysord – betød et ja til alt, hvad Skriften fortæller om jomfru Maria.

Anderledes var indstillingen i de helt unge – vantro – år, hvor han i sin dagbog (1804) udtalte sig kategorisk imod treenighedslæren, som han betragtede som »Dumhedens og Rigorismens Udklækkelse, Aritmetikkens Karrikatur og al sund Fornufts Antipode»!

Han hævdede da, at vil vi tro treenighed, må vi også tro fireenighed eller sætte Maria i Helligåndens sted!

På den tid var Grundtvig i gang med at oversætte nogle islandske digte fra 14. århundrede. Et af disse digte sluttede med en lovprisning af jomfru Maria.

Digtet sagde, at Maria skal bede faderen, men befale sin søn Jesus. I Grundtvigs letfærdige udlægning blev det til: »kryb for Faderen, men bank Sønnen, naar han ei vil lyste»!

Få år senere var Grundtvig i en mere troende situation. Et digt fra 1807: »Maribo» begynder betagende:

*»Hist med brede Aftenskygge
Fruens kære Bolig staar».*

Det var den senere Maribo domkirke, oprindelig datterkirke af Vadstena, indviet til jomfru Maria. Om klosteret ved siden – da en ruin – skrev Grundtvig:

*»Hisset staar af Huset end en Skygge,
Hvor Marie vilde bo og bygge.
Hør du mig, du gamle Klostermur
Fromme Værk i jammerfulde Dage!*

- - -

*Du om Kirken var et dygtigt Gærde,
Saa den stod til Herrens Time kom,»*

Under et besøg i hovedstaden 1808 havde det Grundtvig, at flere af kirkehuse – især »Vor Frue» og »Sankt Nikolaj» – stadig lå i ruiner efter det engelske bombardement.

*»Lader du din Frue staa
længe nogen udi Gruset
Sikkerlig vil og forgaa,
Hvad du haver kært i Huset».*

Efter synet af disse kirkeruiner fandt Grundtvig dog en trøst deri, at »Vor Frue»s nabo – Trinitatis med Rundetårn – endnu stod, så havde man da den treenige Gud at forlade sig på.

I Trinitatiskirken vil Grundtvig bede om held til at søge Guds dunkle spor i det stolte, gamle Nord. Dermed er jomfru Maria dog ikke glemt.

*»Adam jeg i Odin seer
Naar han som en Gud sig teer.
Udi Freia jeg vor Frue,
Og i Frei vil Kristus skue,»*

Grundtvig så tilsyneladende stort på, at Freia og Frei faktisk var søskende. Han har også fremhævet Frigg – Odins hustru – som idealgudinde. Hun symboliserede moderlighed. Hun var da også mor. Til Balder. Denne blev navnkundig på grund af sin død og opstandelse og således et billede på Jesus.

Stærkt sagde Grundtvig dog, at Balder's hedengang kun var en skygge af Kristi nedfart og opstandelse.

Mytologi var for Grundtvig ikke det samme som afgaderi – da ægte myter er folkeåndens liv-udtryk – og han betone, at det var som historiker, han vurderede myterne. Og så alligevel!

*»Freia i den danske Mund
Lyder lavt som 'Frue' kun,
Er dog ej desmindre,»*

Freia kan oversættes ved »frue», og hun blev som et spejlbillede af jomfru Maria. Grundtvig har benævnt Freia »himmelbrud», og han skrev, at kun een overgik hende: »Møfruen Marie»! Denne er »Hjerternes Dronning fra Jødeland», og det

ypperste Bjarkemål er Maria-Lovsangen!

En person, som ofte mødes i Grundtvigs mytologiske digtning er »Fru Saga«, som var Odins veninde. Også hende kan Grundtvig rent ud identificere med jomfru Maria.

Da Fru Saga således engang blev spurgt, om hun aldrig havde avlet en søn, som kunne nå det evige, svarede hun:

*»Jeg haver kun avlet en eneste Søn,
Som kunde til Faderen stige,
Men ham jeg fra Himlen undfanged i
Løn,*

*Helt underligt er det at sige:
Langt ældre end Moderen er han i Aar,
Han mig haver født udi Tidernes Vaar,
Jeg avled ham i deres Fylde».*

Grundtvig udgav en række »krøniker«, men i disse er han forbavsende lidt inde på jomfru Maria. Selv i vurdering af det skæve i pavekirken omtales hun ikke. Dette er måske netop ikke tilfældigt.

I »Roskilde-Rim« (1812) nævnes jomfru Maria nogle gange, men som regel nærmest som personifikation af kirken. Denne – for Grundtvig senere meget fremtrædende tanke – havde han således tidligt.

Grundtvig kunne nok være kritisk over for det »papistiske« – som han senere yndede at udtrykke sig – men ikke desto mindre kunne han i en prædiken på sankt Stefans dag (1813) ligefrem være talsmand for indførelse af særlige helligdage, og mange år senere (1842) kunne han skrive:

*»Skal hver en Helgeninde
I Kirken gaaes forbi,
Fordi med deres Minde
Man drev Afguder?»*

*Er større Kirke-Faren
Med Herrens Moder god,
End med Apostel-Skaren
Og Stephans Martyr-Blod!»*

Især har Grundtvig omtalt jomfru Maria i prædikener og digte. Han så hende som den mest fuldkomne kvinde i skønhed,

dyd og fromhed. Han omtalte hende gerne som en »liljevaand« – en liljegren – og fandt noget smukt og dybt i, at på denne liljegren skød en rose frem. Frelseren.

Maria var from. Grundtvig lader hende have været flittig til at komme i synagogen. Hun var også flittig til arbejde – ikke mindst vævning – i hjemmet. Og så havde hun – som Grundtvig selv – stor kærlighed til Davids Psalmer.

Således mødte Gabriel Maria:

*»Den Liljevaand, hun sad og spandt,
Og sang en Davidspsalme».*

I en bekendt salme siger Grundtvig, at der i Bethlehem sad en »fattig Kone«, og omend Marias fattigdom ikke just er klart bevidnet i Skriften, betonedes Grundtvig alligevel, at »endskiønt op- rundet af Konge-Æt, hun væved og spandt for Føden«, mens hun altså »nyn- ned paa Davids Sange».

Grundtvig kan ligefrem forestille sig, at da Gabriel kom, sad Maria og tænkte på forjættelsen om, at »kvindens sæd« skulle overvinde Djævelen, og hun drømte, at hun skulle være den mor. Det blev hun!

I overensstemmelse med beretningerne om Jesu barndom understreger Grundtvig et lydighedsforhold mellem Jesus og hans mor, men dette lydighedsforhold mener han ophørte, da Jesus begyndte sin gerning. Således var det ophørt ved brylluppet i Kana, og derfor kunne Jesus afvise sin mor.

Netop beretningen om dette bryllup er efter Grundtvigs opfattelse et nej til den papistiske tanke, at »ved Guds Høire- haand staaer Christus endnu i samme Forhold til sin Moder, som da hun bar ham paa sin Arm, eller da han stod i Templet og fulgte med hende hjem i al Underdanighed».

Grundtvig er overbevist om, at Maria i Kana vidste, at hendes søn kunne hjælpe. »Hun maa tit i Løn have bemærket, at Han var underfuld mægtig, og at Han ikke ringeagtede Menneskers smaa Bekym- ringer».

Ved den lejlighed viste Maria – ifølge Grundtvig – et par små menneskelige svagheder, idet hendes ord til tjenerne blev sagt med »lidt Dronning-Mine«, og idet hun var stolt over, at det var hendes søn, der hjalp.

Disse menneskelige træk får Grundtvig til at mene, at man egentlig ikke må tænke højere om jomfru Maria end om egne, kristelige, mødre. Han omtaler det som »en farlig Indbildning, at Maria skulde have mere Medlidenhed med Mennesker, end Jesus har, og at hun derfor kan være en Midlerske! Som om hun stadig har Indflydelse paa Jesus, og at Han ikke nænner at afslaa hendes Bøn, men frelser alle, som hun beder for».

Sådan udtalte han det i en bebudelses- prædiken 1855, og man fornemmer, at tonen er ret skarp. I et prædikenudkast var tonen endnu skarpere.

Grundtvig følte sig forpligtet til at for- mane: »at vogte os vel for den papistiske Overtro, der paa hedensk Viis har søgt at gøre den Velsignede blandt Kvinderne til en Gudinde».

Nys (8. dec. 1854) var Immaculata- dogmet blevet erklæret, og derfor var Grundtvigs tone skærpet. Han hævdede, at dette dogme modsagde og undergrave- de troen på Jesus som Frelser for alle. Hvis eet menneske fritages for synden – uden i Jesu navn – er frelsesevangeliet falsk.

Ikke destomindre kunne Grundtvig få år senere fremstille det som et åbent spørgsmål, om syndigheden gælder alle, der avles af mand og kvinde ved kødelig omgang. Han udtalte, at dette kan vi »paa fri Haand umuelig afgøre«, men var dog tilbøjelig til at antage, at alle nok var syndige.

Som Grundtvig afviste Mariæ ubesmit- tede undfangelse, tyder alt på, at han også afviste hendes forblivende jomfruelig- hed. Han synes at gå ud fra, at Jesu om- talte brødre og søstre virkelig var kødelige søskende (dog vel halvsøskende). Vist- nok har Grundtvig aldrig egentlig været inde på spørgsmålet, hvorfor så ingen af

disse søskende da kunne tage sig af mo- deren efter Jesu død.

Det forudsættes, at Maria var enke – »Sin Moders Haab, sin Moders Trøst, især da hun blev Enke« og »Josefs Enke i Na- zareth« – men hvornår og hvor længe er ukendt.

Ganske éntydig er Grundtvigs opfat- telse dog ikke, idet nogle digte taler for Marias vedblivende jomfruelighed. Såle- des en gendigtning af den angel-saksiske Messiade i Exeterbogen. Digtet er skrevet over Ezekiel 44,1-2, hvor der sker en omtale af helligdommens østport, som aldrig må åbnes, fordi Gud var gået gen- nem den!

Den gyldne port bliver et billede på jomfru Marias moderskød. Maria tiltales således:

*»Mø! ja med Hjertens Fryd,
Mønster paa Kvinde-Dyd!
Lykke størst at ligne,
Løser din Søn os brat,
Dronning! vi Dag og Nat
Dig skal lydt velsigne!»*

*Om dig en stor Profet
Syn har i Aanden seet,
Spaaet langt tilbage:
Spærret med Bom og Slaa
Porten af Guld han saae,
Prægtig uden Mage!*

*Der, sagde Jule-Bud,
Ikkun vor Drot og Gud
Giennem-Gang skal finde,
Færdes skal sikkert ei
Kækt paa den Konge-Vei
Kæmper nogensinde!»*

Nok kan det siges, at digtet – som gen- digtning – ikke ganske er Grundtvigs eget, men han plejede jo at kunne ændre, hvad han ikke syntes om, og i al fald har han altså lagt navn til digtet. Desuden kommer tanken også til udtryk i et digt, der helt er hans eget:

*»Hun er Tempel-Porten skøn,
Aaben kun for Davids Søn,*

Som er Guds tillige!

Grundtvig var ikke begejstret for romersk marialyrik. En undtagelse er »Stabat Mater«, som han har gendigtet. Det kan her erindres, at han – skærtorsdag 1811 – skrev til sin ungdoms sværmeri, Constance Leth:

*»I Morgen skal vi under Korset stande,
Og vore bittre Taarer sig skal blande
Med Moderens, hvis ømme, bløde*

Hjerte

De Nagler folde i en dobbelt Smerte».

Midt i 1850'erne er Grundtvig stærkt afvisende overfor alt, hvad han så som mariadyrkelse. I »Christenhedens Syvstjerne« bemærker han således, at den første menighed hverken kendte paven eller dyrkede Maria-Mø. Og om både den latinske og den tyske menighed skrev han:

*»Let af Tro, vor Sjæls Veninde,
Havfru skøn i Hjerte-Sø,
Digtes kan der en Gudinde,
Just som af Maria-Mø,
Som 'Vorfrue' sat paa Noder,
Himlens Dronning og Guds Moder,
Havets Stjerne, Naadens Væld!»*

Grundtvig afviste at benævne jomfru Maria »Guds Moder eller Himlens Dronning«, hvorimod vi godt må prise hende salig og kalde hende »Himlens og Aandens Brud og den ypperste Konge-Moder paa Jorden, Kvinden efter Guds Hjerte«.

I denne forbindelse skrev Grundtvig ikke »Guds Søn«, men »Gud-Søn«, hvorved han ville understrege, at Maria ikke var Guds moder. Dog har han brugt vendingen: »Guds Ords Moder«.

Standpunktet var:

*»Aldrig meer hun dog Guds-Moder
Kaldes af Guds Menighed,
Kun som menneskelig Broder
Sank Gud-Søn til Støvet ned,
Klart af Korset Skiellet dannes,
Thi sin Moder i Johannes
Herren gav sin Ven til Søn!»*

Grundtvigs tanke var, at da Jesus betroe-

de sin mor til Johannes, erklæredes »det timelige Baand mellem ham og Maria for opløst ved Døden!»

To gange forinden havde Jesus – ifølge Grundtvig – ophævet det timelige bånd mellem sig og moderen: da en kvinde af folket priste det moderliv saligt, som havde båret ham, og da man fortalte ham, at hans mor og søskende ville tale med ham.

Omtrent samtidig med Grundtvigs afvisning af immaculatadogmet, forstærkede hans fremhævelse af det kvindelige.

I en bebudelsesprædiken (1860) er han selv inde derpå. Han ved, at det har forarget nogle, at han plejede at fremhæve, at »Vorherre meget bedre kan komme tilrette med fromme Kvinder end med gudfrygtige Mænd«, og han erkender, at det kan komme af hans »Kiødelighed« og et vist »poetisk Sværmeri«. I hans fleste år var fremhævelse af det kvindelige virkelig et vigtigt element i hans prædikener, foredrag og digte.

De to fastesøndage med evangeliet om den kananæiske kvinde og kvinden af folket samt søndagen i trinitatistiden med enken fra Nain var ham meget kære. Dernæst søndage, der nævnte andre kvinder: den samaritanske, Marie fra Bethania og Marie Magdalene.

Bebudelsesfesten kan glide i baggrunden for disse søndage. Han har præsteret en bebudelsesprædiken uden at nævne jomfru Marias navn!!

Som den troende kvinde i almindelighed kom i forgrunden for Grundtvig, gled den historiske jomfru Maria i baggrunden. Hun blev den åndelige Maria, og som sådan blev hun menigheden.

I Grundtvigs digtning kan det være svært at skelne, hvem han taler om: jomfru Maria (eller andre kvinder, helt tilbage til Sara og Eva), eller »kvinden«, men det synes altid at blive menigheden. Både som mor og som brud.

Eftersom kirken (menigheden) i Skriften kaldes Herrens brud, er det forståeligt, at Grundtvig betonede det kvindelige, men han behøvede dog ikke derfor li-

gesom glemme de enkelte kvinders identitet. Dette skete imidlertid, når han – allegorisk – overførte det hele på menigheden.

I modsætning til den ellers almindelige opfattelse, at kirken blev født Pinsedag, har Grundtvig hævdet, at »vi maa betragte Apostlerne og i det hele de Hundrede og Tyve, med Herrens Moder midt iblandt sig, som den rette Moder-Kirke eller som den christne Menigheds Moder-Hjerte og Moder-Skiød, hvor det alt var skabt og levedegjort iløn af Herren selv, for hans Himmelfart ...»

Hér er det den historiske Maria, men i fortsættelsen bliver hun til den åndelige Maria.

»Den Menighed, som var Pindsedagens Skabning, maa kaldes den Førstefødte, den Helligaands og det troende Hjertes, den åndelige Marie-Møes Førstefødte, der ingenlunde maa forvexles med sin Moder, den anden Eva og Livs-Moder, den eneste sande Gud-Datter, i det dybeste Billedsprog 'Bruden', den anden Adams Brud».

Grundtvig kom til at se sin »mageløse opdagelse« som en ny reformation. Endda mere betydningsfuld end Luthers reformation. Frejdigt kunne han sige, at reformationen i det 16. århundrede var at sammenligne med bebudelsen, hvorimod reformationen i det 19. århundrede – hans »anskuelse« – kunne ses som fødselen i julen.

Efter fødselen skulle opvæksten så følge, og den var det troende menighedsliv.

»Den troende Menighed svarer aandelig til Herrens Moder Marie, og den troende Lærestand svarer altid aandelig til Herrens Pleiefader Joseph. Og om det Barn, som den åndelige Marie skal føde ved den Helligaand, og som den åndelige Joseph med samme Aand skal under Opvexten staa i Faders Sted, om dette

Barn, det ny Menneske, har vi jo fra Begyndelsen, ved Daaben, hørt og troet Herrens egne Ord».

I pavedømmet var menigheden at sammenligne med kvinden fra Nains enkestand, men som hun fik sin søn igen, blev reformationen oplevet.

Lejlighedsvis omtalte Grundtvig også Marias enkestand. Den – som andre bibelske kvindesituationer – overførte han direkte på menigheden.

Een bibelsk kvinde – Eva – betragtede Grundtvig ved siden af jomfru Maria som »Livsmoder«, og dette så han også menigheden som. Således munder det hele ud i hans menighedssyn.

Menigheden er kvinden over alle kvinder. Også over jomfru Maria!

Om romerkirken er ofte sagt, at »Dogmet overvinder Historien!« Hos Grundtvig kommer det historiske også til at være.

Som aldeles troende – på trosordet og på bibelordets sandhed – fastholdt Grundtvig trosordets og Skriftens udsagn om jomfru Maria, men mere og mere med en subjektiv og allegorisk opfattelse. I allegorien forsvinder Maria som person!

En skævhed i Grundtvigs opfattelse er iøvrigt, at når han afviser Mariadyrkelse, ser han »dyrkelse« som tilbedelse, og så måtte han sige nej.

Grundtvig har skelnet mellem »Kirke« og »Skole«. Hans bekendelse af Troen hører til »kirken«, men hans tanker om den åndelige Maria hører til »skolen« og er hans egen »teologi!»

Rigtigt har Grundtvig i al fald sagt det i et vers:

*»Derfor takke vi vor Broder
Jesus Christus, Gud og Mand,
Salig prise vi Hans Moder:
Himlens Brud i Jomfrustand!»*

J. Em. Hansen

KÆRLIGHEDEN OG KIRKENS ENHED

HVOR kærligheden mellem de kristne er en virkelighed i ord og gerning, ja, hvor den leves helt og fuldt, der *er* Kirkens enhed allerede givet ved sine dybeste rødder. Det kan vi frisk og frejdigt bekende, fordi vi tror, at hvor kærligheden hersker i Kirken, der findes allerede Kirkens enhed. De gamle kirkefædre var allerede på deres tid klare over dette og har ofte udtalt det helt klart. Således fastslår f.eks. den hl. Cyprian fra Karthago (død år 258): »Kærligheden *er* Kirkens enhed. Om du altså taler om kærlighed eller om enhed: det kommer ud på et, for enhed *er* kærlighed – kærlighed *er* enhed». Den hl. Augustin har udtrykt samme tankegang med følgende ord: »Hvor kærligheden ikke er delt, der finder man den fuldkomne enhed». Grunden til, at kærlighed i Kirken også skaber dennes enhed ligger i, at kærligheden kommer fra Gud. Det er ikke andet end, at Kristi kærlighed bliver indgydt i os, i Kirken, ved Helligåndens kraft – men denne Guds hellige Ånd, Guds søn, Jesu Kristi Ånd, medfører det, som er omtalt i artikel 15 i Kirkekonstitutionen fra det 2. Vatikanerkoncil, hvor det hedder: »Kirken (d.v.s. den romersk-katolske kirke. O. A.) ved sig på mange måder forbundet med de kristne, der er døbt, og som er delagtige i den kristnes »storhed«, men som imidlertid ikke bekender hele troen, og som ikke har bevaret det kirkelige fællesskab med Peters efterfølger. Der er nemlig mange, der holder Skriften i ære som norm for deres tro og livsførsel, som udviser en oprigtig, religiøs iver, som i kærlighed tror på Gud, den almægtige Far og på Kristus, Guds søn og vor Forløser. De modtager dåbens tegn, som forbinder dem med Kristus, ja de anerkender og modtager endog andre sakramenter i deres egne kirker eller kirkelige fællesskaber ... Når dertil kommer fællesskabet i bonnen og andre åndelige goder, ja lige-

frem et virkeligt fællesskab i Helligånden, der også med forskellige nådegaver er virksom i dem med sin helliggørende kraft ... så vækker Ånden i alle Kristi disciple en længsel efter og et arbejde for, at alle kan blive forenet på den af Kristus forordnede måde i den ene hjord under den ene Herre i fred. For at kunne opnå dette, beder, håber og virker »Moderkirken« (d.v.s. den romersk-katolske kirke. O. A.) uophørligt, den formaner sine sønner til lutring og fornyelse, for at Kristi tegn må stråle i større klarhed på Kirkens åsyn».

Den kærlighed altså, som er Jesu Kristi hellige Ånds gave til kirkerne, overvin-der i egentlig forstand, Kirkens spaltning ved roden. Denne grund-enhed ved roden, der vokser frem ved den gensidige kærlighed, har den romersk-katolske teolog Heribert Mühlen fra Paderborn kaldt for »Gensidig overensstemmelse». Det er vigtigt ved denne »overensstemmelse, at den er hævet *over* alle lære-formler, ja *må* være det, for: hvis denne »overensstemmelse», denne »enhed», der stammer fra Helligåndens kærlighed, *ikke* er til stede, så formår alle teologernes formler og dogmer nemlig slet ikke at skabe enhed mellem kirkerne. Det er ikke formlerne, der skaber enhed ved roden – den gensidige overensstemmelse, kærligheden, skaber denne enhed. Det er meget sigende, når Mühlen til dette bemærker følgende: »Det er ikke bekendelserne, der konstituerer Kirken (henholdsvis kirkerne), men derimod den åndelige overensstemmelse med hinanden. Det er jo da også denne – rent historisk betragtet – der har frembragt bekendelserne, for disse er jo netop udtryk for den fælles begejstring for Kristus» (1). Ja, det er simpelthen dette, sagen drejer sig om: »Den fælles begejstring for Kristus». Med begejstring menes der her den fælles kærlighed til Kristus, der fremkommer ved at være virket af Ånden. Hvor kirkerne

altså i kærlighed til Kristus og for Kristus begynder at vokse sammen, der *er* enheden i virkeligheden i *dybeste* forstand blevet en realitet, og at man så vokser endnu mere sammen, er ikke dennes begrundelse, men derimod dens åbenbaring og den levende udfoldelse af dette. Denne kærlighed til Kristus, der stammer fra Kristus selv og fra hans hellige Ånd, brænder til at begynde med simpelthen alle de »små» forskelle og differencer væk. D.v.s. i gløden, i den begejstringens »ild» for Kristus, bliver der ikke noget til overs af alt det, der til stadighed, det, der næsten opslidende, irriterende med alle disse »småting» forhæler »ja'et» til hinanden.

Vi kan også bruge et andet billede: Troende kristne, der er af Kristi åsyn og efter hans vilje, er blevet draget med ind i den hellige »tryllekreds», bliver meget hurtigt og særdeles »uhelbredeligt blinde» for alle disse »hvis-og-når», som truer enheden.

I det mindste vil mennesker, der har fået et kærligt sindelag, ikke længere lade disse »småting» gælde. De vil *kun* eet: »skue» Jesus alene. Det er nærliggende, når man står overfor sådanne overvejelser, at lægge disse elskende menigheder og kirker dette spørgsmål i munden: »Når Kristus er for os, og vi er for hinanden, hvem kan så gøre noget imod os?» Kan vi så ikke endog selv være »imod os selv»? Fælles venskab med Jesus Kristus skaber fælles fjendskab, d.v.s. en uenighed, der ikke bare dybest set er unaturlig, men simpelthen umulig. Det er da helt sikkert, at vore kirker altid vil strides med hinanden, og at der i videre forstand vil opstå uenighed. Men alle disse former for strid og »ikke-enighed» formår ikke, at vi ikke anser os selv for at have enhed med hinanden. Det er langt snarere sådan: I den gensidige kærlighed får vi enheden skænket af Jesu ånd, og vi stifter så netop i den selvsamme kraft denne enhed igen, d.v.s. vi bringer den til endnu større udfoldelse. Ja, hvad bliver der så tilbage af de store forskelle i denne bliven-en-

kirke, som jo må »brændes væk» af kærlighedens og begejstringens ild? Vil det også gå sådan, at de elskendes øjne også bliver »blinde» overfor dette?

Vil den store og hurtige »glemsomhed» ikke også kunne sætte ind her, så man kan begrave den fortid, der angår disse ting, i mørket og nu bare se ind i fremtiden? Vi må tilstå helt åbent, at de troende ikke kan eller må blive slethen »blinde» og »alt-forglemmende» angående de store forskelle! Men denne indrømmelse må på ingen måde medføre, at man – når man ser på disse forskelle – så lader kærligheden blive kold, så at enheden ved »roden» slet ikke kommer i stand. Nej og atter nej. Sådan er det på ingen måde! Man kan Gud ske lov snarere sige, at også her må man fastholde i tro, at også disse »store forskelle» ikke mere formår at gøre enheden, når den er bygget på kærlighed, ugjort. De fordunkler vel her og der denne allerede bestående og levende enhed. De kan måske endda besværliggøre troen på denne enhed – men: Enheden *er* og *forbliver* et sted, så længe kærligheden i den gensidige overensstemmelse varer – midt i alle »store forskelle». Hvis disse »store forskelle» nemlig kunne ødelægge den enhed, der er skabt af kærlighed – eller bare sætte et spørgsmålstegn ved den – så ville Jesus Kristus blive overvundet af disse »forskelle» – disse »forskelle» ville så være større og mægtigere end Jesus selv, om hvem vi dog ellers alle bekender, at han har forløst os, og at denne forløsning først og fremmest bliver virksom i den gensidige kærlighed, ligesom i kærligheden til Gud selv. Overfor et sådant krav må man imidlertid fastholde: der hvor kærligheden er virksom, der *er* Kristus selv helt og fuldstændigt nærværende. Men hvor han – i kærligheden – er helt og fuldstændigt – omend usynligt – tilstede, da blev og bliver de adskilte kristne også forenet – og den Kristus, der forener os, står *over* alle forskelle – de »små» såvel som de »store». Når kirker med oprigtigt sindelag ikke sådan uden

videre kommer længere i deres bestræbelser på at overvinde også disse »store« forskelle, og når de ikke er i stand til at øjne nogen »succes«, så må de skue ud over alle bestræbelser, både dem, der har succes, og dem, der ikke har — de må se, at Herren Jesus Kristus allerede er kommet langt videre, og netop derved, at han er kærlighed helt igennem, at han allerede har optaget os alle i denne kærlighed og forsonet os med hinanden — for Gud i Jesus Kristus har slet ikke lyst til at vente på, at vi mennesker på grund af vore overvejelser engang i fremtiden kommer så vidt. Gud iler i sin kærlighed, sin storhed, sin hurtighed og sin direkte foran, overhaler alt og virker, for at vi, i hans efterfølgelse, skal kunne formå at virke bagefter. Ofte er det endnu i dag således: vi taler om enhed, vi bekender og beder om enhed, vi arbejder for enhed, men det er os alt for lidt bevidst, at vi ved Kristi kærlighed, som er udgydt i vore hjertes ved Helligånden, allerede står i enheden, allerede får lov at leve i den, ja vi kan og skal gøre det. Vi skulle betragte enheden på grundlag af den med rette meget roste »kærlighedens dialog« mellem kirkerne egentlig ikke så meget som en fremtidig gave, men derimod langt mere som en nuværende. Guds kærlighed, som har sat sig igennem via kirkernes kærlighed til hinanden stik imod den allerstørste modstand i tidligere århundreder, denne Guds kærlighed midt iblandt os, er den nærværende Kristus iblandt os, og hermed er målet nået — nået af Gud. Vi har den store trosopgave at gøre dette mål synligt ved vore gerninger og ord — også, hvis det er muligt — i en vidtgående enhed i lære, hvorved det igen straks er nødvendigt at erindre sig: *over* læren og lærepunkterne står kærligheden — for Gud er kærlighed og ikke lære! Man talte tidligere — og gør det vel i grunden endnu — forholdsvist meget om, at man nu til »kærlighedens dialog« skulle føje »teologernes«, som så ved Guds nåde ville føre os til det egentlige mål, den »fuldstændige« enhed. —

Jeg må igen have lov til at henvise til følgende: »Kærlighedens dialog« og »teologernes dialog« er en enhed. Også »teologernes dialog« må bæres af kærlighedens». Kun når man også her har forudsat kærligheden, vil det i det mindste komme til en *tilnærmelse* af lærepunkterne. Og skulle det ske, at man selv dér ikke kom til en fuldstændig overensstemmelse — at der ikke kunne komme en sådan — så ville der dog også i denne »dialog« ske det, som egentlig er det væsentlige: nemlig, at man kan tale sammen om troens spørgsmål i kærlighed. Det er nemlig ikke så afgørende, om man opnår »fuldstændig« enhed i læren. Når alt kommer til alt, er alene dette afgørende: at kærligheden i alle disse samtaler ikke bliver kold, for så længe kærligheden er til stede, har også disse teologer — før de har opnået det egentlige mål med deres arbejde, nemlig den »fuldstændige« enhed — allerede oplevet denne som en Guds gave lige midt ind i deres »teologiske dialoger«. Ja: Gud har virkelig allerede skænket alle, der elsker, enhed — og de samme elskende vil bestræbe sig på, at denne enhed ikke bliver et i fremtiden liggende mål, men er en allerede i nutiden skjult skat. — Når man taler om denne skat, der endnu længe vil være skjult, kan man bruge et ord fra bibelen, nemlig, at man vil give alt for at kunne vinde denne skjulte skat. Man vil betale den dyrt, d.v.s. med troen på, at Herren allerede har indbudt os til det bord, som hans kærlighed og vor kærlighed i hans allerede for længe siden har dækket med enhedens gaver. Ved dette bord blev disse ord udtalt: Han er vor fred, han, som gjorde begge parter til et og nedrev det gærde, som skiller, nemlig fjendskabet (Ef. 2,14).

Af professor, dr. Ekkart Sauser, Trier-Innsbruck. Om forfatteren kan oplyses, at han er født den 14. april 1933 i Innsbruck, Østrig. Dr. phil. og dr. theol. — 1960: romersk-katolsk præst. Siden 1961 docent i kristelig arkæologi og patologi ved det teologiske fakultet i Inns-

bruck. Siden 1967 professor i oldkirkens historie, patologi og kristelig arkæologi ved det teologiske fakultet i Trier. Siden 1983 gæstedocent

i kirkehistorie ved universitetet i Saarbrücken.

Oversættelse: Mads Thomas Bøgh

GÆST I JOMFRU MARIAS HAVE

OMKRING pinse i år besøgte jeg den 1000-årige munkerepublik Athos, der ligger i Nordgrækenland øst for Saloniki og er på størrelse med Langeland.

Der findes 20 store klostre og en mængde mindre spredt over halvøen, der domineres af det store Athos-bjerg. Antallet af munke er lavt i sammenligning med tidligere, kun ca. 1500. Moderne ting som elektricitet og motorkøretøjer findes knapt nok; man klarer sig udmærket med petroleumslamper og muldyr.

Ved henvendelse til Ministeriet for Nordgrækenland i Saloniki kan man, forudsat man er af mandkøn, få adgang til Athos. Der er kun én kvinde på øen: jomfru Maria.

P.g.a. forsinkelser på min rejse, bl.a. et forlænget ophold i Athen og Delfi, fik jeg kun tid til at være på Athos i godt to døgn (passet giver ret til fire overnatninger), men nåede dog at komme ind at se fem klostre.

Fra Saloniki tog jeg tidligt af sted pinsedag med bus tre timers kørsel til Ouranopolis, der betyder Himmelbyen. Fordi bussen blev et kvarter forsinket, var både allerede sejlet, og den næste båd afgik først næste morgen kl. 7, så jeg måtte tilbringe knapt et døgn i en kedelig badeby.

Næste formiddag sejlede jeg så to timer til havnen Dafni, hvorfra en bus kørte op til administrationsbyen Karies. Dér fik vi vore pas og kunne så gå til nogle af de mange klostre.

På klostrene er der både skatkamre og biblioteker med gamle pergamenthåndskrifter, der er fint illuminerede, men det kan være svært at få lov til at se dem.

Det var heller ikke i første række det, jeg var kommet efter. Jeg ønskede at opleve stilheden i naturen og bønner og tilbedelsen i klostrene.

Dén eftermiddag kom jeg først til Stauronikita, et lille kloster, der ligesom de fleste andre ligger meget smukt på klippen ud mod havet omgivet af grønt buskads. I den lille kirke så jeg berømte ikoner af den kretensiske skole, som man nylig havde fundet inde under noget, der var malet ovenpå. Jeg talte med en meget sød munk, der fortalte mig om den ortodokse spiritualitet, at man ikke gør så meget ud af læren, men gennem indlevelse i liturgien med dens rigdom på sange og bønner søger at lære Gud bedre at kende. Vi kom også til at tale om synd og skyld, og jeg fik at vide, at de ikke som i vest har noget formelt skriftemål, men praktiserede det mere frit som en sjælesørgerisk samtale med abbeden, overfor hvem de var meget hengivne, og som de kunne tale med om alle ting.

Derfra var der ca. en times vandring langs kysten nordpå til Pantokratoros (= »den Almægtiges«). Det lå også meget smukt ved havet, og der var et fint tilbageblik på Stauronikita. Da klokken allerede var 5, besluttede jeg at blive der for natten. Jeg gik ind i klostergården og ind i kirken (kaldet »katholikon«) til den sidste del af vesperen. Fik senere anvist et værelse på 1. sal i klostrets sydøstlige hjørne med en fin udsigt over havet. Kl. 10 spiste vi aftensmad — ikke sammen med munkene, idet Pantokratoros er et af de få klostre, der stadig er »idiorytmiske«, d.v.s. munkene lever for sig selv (modsat »koinobitisk«: i fællesskab).

Næste dag gik jeg i 5-6 timer en an-

*Kirken i Pantokrator-klostret
samt et blik af den indre gård*

strengende tur i stærk varme og meget af vejen stejlt op ad muldyrstier over til vestsiden af øen til det russiske kloster Panteleimon. Da jeg kom dertil, gik jeg dog ikke straks ind, men fandt et skjult sted ved klippekysten, hvor jeg kunne få et tiltrængt bad i havet. Klostret var et stort kompleks med store »boligblokke«, der desværre for få år siden blev hærget af en brand. Engang havde klostret huset flere tusinde munke; nu er der kun godt tyve. Kirken var meget særpræget med gule og grønne løgkupler med kors af glas på toppen. Vi spiste i en sal, der var på størrelse med en moderne sportshal og sad på lange bænke og fik serveret suppe, brød og en krydret rødvin. Under måltidet blev der uafbrudt læst højt.

Om aftenen sad jeg på terrassen og nød stemningen i skumringen, og der blev budt både tobak og senere kaffe. Jeg fik mit eget

Taget af kirken i Panteleimon (det russiske kloster) med havet i baggrunden

værelse efter at have indskrevet mig i gæstebogen.

Stod op kl. 6 for at deltage i den sidste del af matutinen, der gik over i messe. Efter i tre timer at have stået op og hørt på læsning og sang på deres uforståelige sprog blev jeg til sidst træt og gik ned fra kirkesalen. Da varede det heller ikke længe, før de blev færdige og kom ned til dagens første måltid kl. 10; da var klokken efter deres tidsregning 1!

Gik til et kort kig ind på et kloster kaldet Zenophontos og videre til det arkitektonisk meget smukke Dochiariou,

hvor der også blev vist mig stor gæstfrihed. Jeg fik serveret både ouzo, slik og kaffe. Så også kirken, men havde kun lidt tid, fordi jeg desværre var nødt til at gå ned på molen for at være sikker på at nå båden tilbage til Ouranopolis.

Et kort, men intensivt ophold i Jomfru Marias have var forbi, men jeg håber at få lejlighed til at komme igen.

Interesserede henvises til en fin ny dansk bog om Athos af pastor C. J. Neergaard: Jomfru Marias Have, Odense Universitetsforlag.

Henrik Bo Jacobsen

ALLEHELGEN

JEG tænker på helgenerne,
hvem er de?
Vi har lært, at der ingen hellige er;
vi er så rigoristiske
her i Norden.
Jeg tænker på Peter,
der blev korsfæstet,
på Paulus,
der blev halshugget,
— de to fra Rom;
på Polykarp,
der blev brændt i Smyrna,
på Johannes,
der sover i Efesus i Asien,
på Frans,
Guds galning i middelalderen,
og på Martin Luther,
den rene sjæl,
den rene, trofaste, tyske sjæl
og på mange andre,
hvis navne jeg ikke husker,
— og Maximilian Kolbe,
som de sultede til døde i Auschwitz,
og Mother Teresa,
der plejer de elendige i Calcutta,
og Stefan,
den allerførste

og de to Jakob'er i Jerusalem.
Er der ingen helgener?
Er der ikke mennesker,
der har formået
at leve ud af kærlighedens overflod,
smilets, nænsomhedens, mildhedens
mennesker?

★

Vi er så mange almindelige,
ordinære,
stikkende i livets krav,
— hverdagens helte måske, —
men alligevel almindelige;
det kom ikke ud over
lidt rørelse engang imellem,
eller lidt begejstring måske.
Er der ikke de særlige,
mennesker der må kaldes
sancti og sanctæ?

★

Så et frø måske
i nogle menneskers sind?
livskraftigt til kærlighed;
vandes det rigeligt med tilgivelse
til at vokse op
og folde sig ud
som Guds blomst til os,

et forbillede i mildhed og visdom?
Er det de helliges hemmelighed?

★

Der er nok af det andet,
pengemænd
med mapper
og pralende biler
og vindende smil,
og politikere,
der har lært sig
folkeforførelsens gebærder,
og generaler
med kolde og hårde øjne

i stive, furede ansigter.
Kan pengemænd og politikere og
generaler redde verden?

Hvem tror det?

★

Findes der helgener?
Indtil enden
lad dem gå iblandt os
med deres smil.

23.11.1983

Jan Stolt

LÆST

Mark Gibbard: Gebet und Kontemplation. Vandenhoek & Ruprecht, Göttingen, 1983.

NOGEN vil nok kalde det en omvej at læse en bog, der er skrevet af en englænder, oversat til tysk. Det får nu være. Når udgivelsen på tysk fanger ens opmærksomhed først, så tænker man mest på indholdet og ikke så meget på, hvilket sprog den er skrevet på. Bogen handler om bøn og kontemplation med undertitlen: »Indbydelse til en opdagelsesrejse». Forfatteren behandler emnet på en virkelig god pædagogisk måde. Han behandler et område, som er ved at blive genopdaget indenfor kirken. Ordet »genopdagelse» er ikke en uartighed, men en simpel konstatering af, at det stille bøns- og betragtningsliv i kirken har været ved at gå under i det resultatorienterede spektakel og succesræs, som har fået en fremtrædende plads på bekostning af det, som kirken egentlig er.

Hvori består da genopdagelsen? Den består i en videreførelse af kirkens gamle tradition for det stille bøns- og betragtningsliv. Mark Gibbard gør det på

en stille og rolig måde ud fra egne erfaringer. Han siger i begyndelsen af bogen: »Hvis vi, måske skridt for skridt, kommer til tro på Gud — den Gud som er kærlighed — så bliver vores forundring til en jævn, modtagelig betragtning af eller kontemplation over Gud i naturen eller i Hans selvåbenbaring». Det er ikke pantheisme eller lyrisk romantik, Mark Gibbard taler om, eller moderne »kærlighedsteologi», men det er en betragtning over skaberen, over skaberværket, over menneskets stilling overfor Gud som skaberen, over åbenbaringen i Kristus. I bønner og i troslivet modtager vi og giver. Vi modtager Guds kærlighed og giver den videre. Det er ikke den pjattede og uforpligtende kærlighed; det er den Guds kærlighed, der søger skabningen for at frelse den. I bønner taler Gud til os, og i bønner taler vi til Gud. Det er den anden side af at modtage og at give. Mark Gibbard taler om den spontane bøn som den bøn, hvor vi kommer frem for Gud, han fremhæver den faste bøn, tidebønner, som den bøn, hvor vi betragter Gud og hans frelsesværk. Ud af bønner strømmer åndens og troens liv, der ved hjælper bønner os til at leve som

troende. Blot advarer han imod, at den spontane bøn kan udvikle sig til skuespil eller ordleg for galleriet. Dertil er den spontane bøn også for værdifuld.

Mark Gibbard taler om, at meditation er et skridt henimod kontemplation. Ordet »meditation» betyder: det at tænke over noget; men et latinsk leksikon vil også oplyse, at ordet betyder »en forbedrende øvelse». Forskellige ting i livet kan få os til at meditere: et smukt landskab — bølgeslag ved havet — et ord eller en sætning eller et digt. Vi kan meditere over Jesu ord, over ord fra Salmernes bog eller fra Pauli breve, og i påsketiden kan vi meditere over Herrens opstandelse fra de døde. Ordet »kontemplation» betyder »beskuelse» eller »betragtning». Mark Gibbard taler om kontemplationen som et højdepunkt, hvorigennem vi kommer til klarhed. Det fremgår også af, at kontemplativ bøn er modtagende bøn, hvor alt strømmer fra Gud til os. En lejlighed til kontemplativ bøn er der efter fejringen af den hellige nadver, hvor vi har modtaget Herrens legeme og blod. Da burde vi have et par stille minutter, eftersom vi i Nadveren har modtaget Herrens mest uudgrundelige gave, som nok skulle være til at betragte i stilhed og bøn.

Af den grund bruger Mark Gibbard også et helt kapitel til at tale om »eucharistien». Kristne har altid fejret eucharistien på Herrens dag, og derfor bliver hver søndag også til en påske. Han advarer mod, at Nadveren bliver til rutine, for i Nadveren er Kristus nær, og derfor skal vi fejre Herrens Nadver i oprigtighed. Rutinen kan let føre til, at vi glemmer, hvorfor vi fejrer Nadveren, og at Kristus er i Nadveren. Nadveren er ikke et »fællesskabsmåltid», som kan skaltes og valtes med eller eksperimenteres med. Den skal fejres efter Herrens egen indstiftelse. Derved kommer vi til det sande fællesskab i Kirkens herre og mester: Jesus Kristus.

Mark Gibbard slutter med at sige, at kontemplationen sender kristne ud i ver-

den for at arbejde efter Herrens befalinger. Han omtaler til sidst i bogen tre personer, som arbejdede i stille bøn og betragtninger: Frère Laurent, Père de Causade og William Temple.

Bogen er absolut læseværdig og ikke skrevet på et svært tysk. På enkelte steder er der dog stilistiske knuder og et par løse ender. Men disse skønhedsfejl har ingen betydning for helheden. En stor styrke har Mark Gibbards bog om bøn og kontemplation: den er dejlig fri for »sundhedsapostelbetragtninger» over fødeindtagelse og syrebalancer i kroppen, som af og til kan mødes, når der tales om meditation og kontemplation. Bogen er skrevet for mennesker, der vil leve et liv i tro og hengivenhed til Herren. Mark Gibbard vil vise os, at vi ikke skal gå til østerlandsk mystik, men at vi har lange og dybe meditative og kontemplative traditioner i den kristne kirke, som enhver døbt kan gå til. Og mon ikke kirken i langt højere grad end nu skulle pege på den tradition som en hjælp til den døbte menighed!

H. J. Th. Mortensen

KALENDEREN

Lørdag den 17. november, Fællesskabet Kirkelig Fornyelse afholder kirkedag i Betlehemskirken, København med følgende program: Kl. 14.00: Messe. Herefter foredrag af pastor Geertz-Hansen om »Kirkens Klokkeeringning». Kl. 17.00: Vesper.

170 HR PASTOR
KNUD CHRISTENSEN
KIRKEGADE 9
3600 FREDERIKSSUND

RESERVERET POSTVÆSENET

RE-FORMATIO

udgives af

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

Ansvarshavende redaktør:

Sognepræst *Knud Christensen*,
Kirkegade 9, 3600 Frederikssund.
Telefon 02-31 03 39.

Redaktionsudvalg:

Sognepræst *Ole Skjerbæk Madsen*,
Kleinsgade 2, 1976 København V.
Sognepræst *Anders Studsgård*,
Skovvænget 19, Skarrild, 6933 Kibæk.
Pastor *Poul Ulssdal*,
Kirkegade 88, 6700 Esbjerg.
Stud. theol. *Peter Østerby-Jørgensen*,
Tousvej 85, 2.tv., 8230 Åbyhøj.

Ekspedition:

Bladet koster 60 kr. årligt i abonnement, – for
studerende 40 kr. årligt. Beløbet indbetales til
kassereren for Fællesskabet KIRKELIG FOR-
NYELSE, organist *Axel Madsen*,
Carit Etlarsvej 5, 1.tv., 1814 København V.
Telefon 01-22 67 67 – Postgiro 208 81 42.

Fællesskabet

KIRKELIG FORNYELSE

Formand:

Sognepræst *Poul Exner*,
Gymnasievej 4, 2620 Albertslund.
Telefon 02-62 28 38.

Bestyrelse iøvrigt:

Søster *Karen Bagge*,
Hørsholmsgade 22 D, 2.tv., 2200 København N.
Sognepræst *Olav Fog*,
Præstegårdsvej 11, Blåhøj, 7330 Brande.
Sygeplejerske *Anna Hansen*,
Solvangsvej 26, 8400 Ebeltoft.
Organist *Axel Madsen*, kasserer,
Carit Etlarsvej 5, 1.tv., 1814 København V.

Medlemmer betaler 160 kr. årligt til fællesska-
bet. Dette beløb omfatter også abonnement på
Re-formatio. Ægtepar 190 kr. Studerende og
pensionister betaler 80 kr. for enkelt medlems-
skab. Pensionistægtepar 95 kr.

INDHOLDSFORTEGNELSE

NR. 5 – OKTOBER 1984 – 27. ÅRGANG

<i>Povl Dahl</i> : Kristi himmelfarts betydning	89
<i>Tage Lunn</i> : Som har talt ved profeterne	91
<i>J. Em. Hansen</i> : Grundtvig og Jomfru Maria	94
<i>Ekkart Sauser v/Mads Thomas Bøgh</i> : Kærligheden og kirkens enhed	100
<i>Henrik Bo Jacobsen</i> : Gæst i Jomfru Marias have	103
<i>Jan Stolt</i> : Allehelgen	105
<i>H. J. Th. Mortensen</i> : Læst: Mark Gibbard: Gebet und Kontemplation	106
Kalenderen	107